

**ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
ВІДКРИТОГО МІЖНАРОДНОГО УНІВЕРСИТЕТУ РОЗВИТКУ
ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

_____ Н.О. Рябокінь

«23» січня 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ
ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ СЛІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД
НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ**

Виконала:

здобувачка вищої освіти

спеціальності 035 «Філологія (переклад)»

Кузьменко Юлія Василівна

Керівник:

Рябокінь Наталія Олександрівна,

к.ф.н., доцент, доцент кафедри філології

та соціально-гуманітарних дисциплін

**ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»**

Освітній рівень: *магістр*

Галузь знань: 03 Гуманітарні дисципліни

Спеціальність: 035 Філологія

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
філології та соціально-гуманітарних
дисциплін

_____ Наталія РЯБОКІНЬ
(підпис)

“23” січня 2023 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗДОБУВАЧЦІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

КузьменкоЮлії Василівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ СЛІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ»

керівник роботи Рябокінь Н.О., кандидат філологічних наук, доцент кафедри

затверджені наказом по інституту від “ _____ ” _____ 202_ року № _____

2. Строк подання здобувачем освіти роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Виконавці
1.	Забезпечення здобувачів освіти методичними рекомендаціями по виконанню роботи	На початку навчання	Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін
2.	Вивчення напрямків дослідження	За графіком	Здобувач освіти
3.	Складання плану роботи та підготовки індивідуального завдання роботи	За графіком	Наук. керів. Здобувач освіти
4.	Аналіз літератури за проблемою. Робота над теоретичною та практичною частиною дослідження	За графіком	Здобувач освіти
5.	Підготовка наукових тез з теми, що досліджувалась	За графіком	Наук. керів. Здобувач освіти
6.	Подання на кафедру закінченої роботи, включаючи електронну версію (з метою перевірки її на плагіат)	До передзахисту	Наук. керів. Здобувач освіти
7.	Підготовка письмового відгуку на роботу	До передзахисту	Наук. керів.
8.	Проведення попереднього захисту робіт	За графіком	Комісія
9.	Прийняття рішення про допуск роботи до захисту	За графіком	Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін
10.	Зовнішнє рецензування	До передзахисту	Наук. керівнк
11.	Направлення робіт з рецензією до екзаменаційної комісії (ЕК) для захисту	За графіком	Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін
12.	Захист роботи	За графіком	Комісія

Здобувач освіти _____
(підпис) (імя ПРІЗВИЩЕ)

Керівник роботи _____
(підпис) (імя ПРІЗВИЩЕ)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. МОВА ЯК СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ	8
1.1. Особливості зміни в мові та фактори, які їх спричиняють	8
1.2. Способи поповнення словникового складу мови	10
1.2.1. Утворення нових слів	11
1.2.2. Переосмислення значень вже існуючих у мові слів	20
1.2.3. Запозичення	21
Висновки до першого розділу	23
Розділ II. СЛОВОСКЛАДАННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	25
2.1. Словоскладання як один із способів утворення нових слів	25
2.2. Словоскладання як предмет наукових досліджень	27
2.3. Структурно-семантичні особливості складних слів	30
Висновки до другого розділу	32
РОЗДІЛ III. ДІАХРОНІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИХ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СКЛАДНИХ СЛІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	34
3.1. Структурно-семантичні особливості складних слів та їх функціонування в англійській мові кінця XIX ст.	34
3.2. Структурно-семантичні особливості складних слів та їх функціонування в англійській мові середини XX ст.	38
3.3. Структурно-семантичні особливості складних слів та їх функціонування в англійській мові початку XXI ст.	41
3.4. Тенденції розвитку словоскладання в сучасній англійській мові	43
Висновки до третього розділу	46
Загальні висновки	48
Список використаних джерел	52
Додаток А	56

ВСТУП

В описах словотворчої системи сучасної англійської мови на перший погляд все зрозуміло: моделі словотворення давно виокремленні і всебічно описані як у вітчизняній, так і в зарубіжній лінгвістичній літературі. Однак стрімкий розвиток мови, що почався наприкінці ХХ ст., вносить деякі зміни в наші звичайні уявлення про те, як і за якими моделями створюються нові лексичні одиниці. Все більшого поширення набувають слова, утворені за допомогою аббревіації, злиттям морфем та їх частин і різні змішані типи утворення лексичних одиниць. Крім того, збільшується кількість слів, утворених за відносно новими моделями. Все це спонукає філологів до нових пошуків, до уточнення вже відомих істин та виявлення тих лінгвістичних процесів, що відбуваються у мові сьогодні.

Сучасна англійська мова має в розпорядженні багато способів творення нових слів. Проте не усі з них використовуються рівною мірою, і питома вага кожного способу в словотворчому процесі неоднакова. З плином часу продуктивність того чи іншого способу утворення нових слів може змінитися. Цим пояснюється актуальність дослідження тенденцій словотвору сучасної англійської мови. Цим питанням в лінгвістиці займалися: Л.К. Крайняк, І.В. Соколова, М.І. Мостовий, М.В. Белозьорова, О. Маркова, Н. Ковальська, Т. Шматок та інші.

Тема дослідження: «Структурно-семантичні та функціональні особливості складних слів сучасної англійської мови та їх переклад на українську мову» вибрана відповідно до одного із сучасних напрямків лінгвістичних досліджень, спрямованих на виявлення тенденцій розвитку мови.

Актуальність теми визначається необхідністю досліджень сучасних продуктивних способів словотвору англійської мови, в лексичній системі якої останніми десятиліттями відбуваються бурхливі зміни.

Новизна роботи полягає у діахронічному підході до дослідження складних слів з використанням структурних методів лінгвістичних досліджень.

Мета роботи – на конкретному мовному матеріалі провести діахронічний аналіз особливостей структури, семантики та функціонування складних слів сучасної англійської мови з метою виявлення тенденції розвитку словоскладання в сучасній англійській мові.

Для того щоб розкрити тему і досягти поставленої мети у роботі сформульовані і послідовно вирішувались такі **завдання**:

1) проведений огляд спеціальних праць для уточнення суті та специфіки словоскладання як одного із способів словотвору в сучасній англійській мові;

2) розглянуті особливості розвитку мови та фактори, що спричиняють появу нових слів;

3) зроблений аналіз основних класифікацій складних слів англійської мови;

4) проведений самостійний аналіз структури та частоти вживання складних слів англійської мови трьох історичних зрізів, а саме: кінця ХІХ, середини ХХ та початку другого десятиліття ХХІ століття з метою визначення тенденції вживання словоскладання в сучасній англійській мові.

Об'єктом дослідження є словоскладання англійської мови як один із видів словотвору.

Предметом дослідження є структурні, семантико-синтаксичні та функціональні особливості складних слів сучасної англійської мови.

Матеріалом дослідження є художні твори англословних письменників трьох історичних зрізів розвитку мови, з яких методом суцільної вибірки було зібрано 305 лексичних одиниць, що досліджуються, а саме – складних слів.

У роботі використані такі **методи** дослідження:

- метод суцільної вибірки одиниць, що досліджуються;
- дедуктивний метод спостереження та аналізу складних слів;
- метод критичного аналізу спеціальної літератури з теми дослідження;
- структурний метод лінгвістичного моделювання, який дозволяє побудувати структурну модель словосполучення і визначити її варіанти;
- метод кількісного підрахунку частоти вживання різного типу складних слів.

Теоретичне значення проведеного дослідження полягає у тому скромному внеску, який робиться для систематизації поглядів лінгвістів на словоскладання та складні слова, а також на виявлення тенденції використання словотвору у сучасній англійській мові.

Практичне значення роботи.

Матеріал проведеного дослідження може знайти застосування у навчальному процесі при підготовці філологів та перекладачів англійської мови, а також для подальших досліджень складних слів.

Апробація роботи. Результати дослідження були апробовані на науково-практичних конференціях науковців, студентів і молодих учених різного рівня, зокрема стаття та доповідь на 6 Міжнародній конференції «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально економічного розвитку України: виклик глобального світу»: матеріали Міжн. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19-20 травня 2022 р. К.: Університет «Україна, 2022, та всеукраїнській – «Сучасні питання філології: теоретична та прикладна лінгвістика»: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 9 грудня 2022 року / Полтавський інститут економіки і права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Полтава: ПШП, 2022.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І.

МОВА ЯК СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ

У словотворчій системі будь-якої мови відбуваються постійні зміни: в ній з'являються нові словотворчі засоби, наявні можуть зберігати свою словотворчу активність або втрачати її, словотворчі елементи набувають нових значень і більшої продуктивності. На кожному етапі розвитку мови в ній налічується певна кількість словотворчих способів, типів слів, словотворчих елементів, за допомогою яких відбувається творення нових слів. Саме в розвитку словникового складу виражається абсолютний прогрес мови.

Словоскладанню належить важлива роль у системі сучасної англійської мови, тому що воно є не тільки одним із основних джерел розвитку поповнення словникового складу мови за рахунок функціонально – структурних одиниць, що є в її розпорядженні, але й ефективним засобом удосконалення граматичної будови мови в цілому.

1.1. Особливості зміни в мові та фактори, які їх спричиняють

Мова упродовж усієї історії існування постійно змінюється, розвивається. Під зміною в мові розуміється перетворення її одиниць на якісно нові одиниці. Розвиток мови означає вдосконалення її одиниць в процесі їх зміни, пристосування мови до зростаючих потреб спілкування.

Мова – головний засіб людського спілкування, вона є невід'ємною частиною мислення та засобом зберігання та передачі інформації, засобом управління людською поведінкою. Мова знаходиться в стані безупинної зміни і розвитку. Найбільш рухливим компонентом мовної системи є її словниковий склад. Науково-технічна революція, суспільно-політичні зміни в житті народів, бурхливий розвиток засобів масової інформації – усе це знаходить безпосереднє відображення в словниковому складі мови.

В ході історичного розвитку мов відбуваються зміни мовних одиниць, категорій і т. д. різних рівнів - фонетичних, лексичних, граматичних та ін. При цьому у кожному конкретному випадку мовні зміни зароджуються в мові окремих осіб, потім поступово поширюються на мову в цілому.

Істотною ознакою мови як суспільного явища виступає її здатність відображати і висловлювати громадську свідомість.

Суспільство може цілеспрямовано впливати на розвиток мови. Свідомий вплив суспільства на мову (урядові заходи) називають мовною політикою. Від цієї політики залежить доля окремих мов у багатомовному суспільстві. Взаємозв'язок мови і суспільства розглядається і на таких рівнях, як мова і народ, мова й особа (індивід), мова й класи та соціальні групи людей. Мова не може бути класовою (коли кожен клас користується своєю мовою), бо треба було б виробити якусь третю мову, щоб класи могли спілкуватися між собою. Із суспільним розшаруванням (за різними ознаками) пов'язана поява в мові професійних слів, арго (мова декласованих елементів), діалектизмів. Отже, мова і суспільство перебувають у тісному взаємозв'язку.

Не завжди можна пояснити зміни, що відбуваються у мові, лише одним із цих двох чинників – часто вони тісно переплітаються та є взаємопов'язаними. Однак в більшості випадків безпосередня основна причина виступає більш-менш чітко.

Зміни у лексиці здійснюються в основному завдяки екстралінгвістичним чинникам, оскільки найпотужнішим зовнішнім фактором, що викликає ці зміни, є прогрес людського суспільства, який виражається у розвитку його духовної та матеріальної культури, продуктивних сил, науки, техніки, що тягне за собою ускладнення форм людського життя та, відповідно, мови.

За Ф.А. Моїсеєвою, яка говорячи словами І. В. Арнольда, поява нового значення чи слова пов'язана з появою у житті суспільства *нового денотата* – предмета чи поняття. А отже, цілком необхідною стає номінація цього нового предмета чи поняття [Моїсеєва, с.35-36].

Отже, як показує аналіз спеціальної літератури, розвиток мови пов'язаний насамперед з розвитком людини. Людина намагається пізнавати оточуючий її світ та передавати, обмінюватися інформацією. Головною причиною або фактором історичних змін в мові вважається прагнення задовольнити зростаючі потреби спілкування людей.

Зміна мовних явищ є безперервним історичним процесом, який в різні періоди розвитку мови відбувається з різною мірою інтенсивності.

Лексика мови, її словниковий склад є найрухливішим мовним рівнем. Зміна словникового складу мови відбувається в двох напрямках. З одного боку, лексика постійно поповнюється новими одиницями, необхідними для позначення нових предметів, понять, явищ, з іншої - втрачає багато вже наявних в мові слів. При цьому процес розширення словникового складу мови завжди випереджає процес втрати слів, при зміні словникового складу мови приріст його завжди перевищує спад.

1.2. Способи поповнення словникового складу мови

Найважливішими і характернішими рисами будь-якої мови і його словникового складу є рухливість, мінливість, прагнення до вдосконалення і розвитку. Будь-яка мова більшою чи меншою мірою поповнюється новими словами (розвиває свій словниковий склад). Вивченню процесів збагачення словникового складу англійської мови, значну увагу приділяли Ю. О. Жлуктенко, М. Белозьоров, І.В. Соколова, М.І. Мостовий, Ю. А. Зацний, М. М. Полюжин, В. С. Кузнецова, які з усією переконливістю свідчать про назрілу потребу системного дослідження дериваційної системи в цілому.

Нові слова (так само, як і нові значення слів) з'являються тоді, коли виникає необхідність назвати нові предмети або висловити дещо інше ставлення до вже відомих предметів або надати їм нового значення.

Сучасна англійська мова має в розпорядженні багато способів творення нових слів та джерел поповнення словникового складу. Проте не усі з них

використовуються однаковою мірою, і питома вага кожного способу та джерела в цьому процесі неоднакова. Для кожної частини розмови використовуються визначені, характерні тільки для неї способи словотворення. Нові лексичні одиниці створюються за допомогою засобів усіх рівнів мови - фонетичного, морфемного, лексико-семантичного і синтаксичного. Іноді використовується декілька різних способів одночасно.

Коли ми говоримо про те, що мова пов'язує минулі покоління із сучасними, зберігає й передає минулий досвід, то маємо на увазі насамперед слова, лексику [Єнікєєва, с. 176]. С.М. Єнікєєва виділяє три способи розширення словникового складу: 1) утворення нових слів (за допомогою існуючих у мові моделями); 2) переосмислення значення вже існуючих у мові слів (розширення та звуження) та запозичення [Єнікєєва, с. 23]. Розглянемо коротко кожен з цих способів.

1.2.1. Утворення нових слів

Нові слова створюються з елементів мови (слів, основ, словотворчих афіксів) за існуючими моделями способів словотворення. До основних, тобто продуктивних типів словотвору сучасної англійської мови, відносять афіксацію, словоскладання, конверсію та скорочення.

Як свідчить аналіз спеціальної літератури, до самих основних і найбільш активних (продуктивних) на сьогоднішній день способів словотворення належить афіксація.

Афіксація – це спосіб утворення нових слів шляхом приєднання до певної основи слова словотворчих афіксів (суфікса або префікса). Афікси, за допомогою яких у певний період часу створюється відносно багато новоутворень, називаються продуктивними. Найбільш продуктивними в сучасній англійській мові є:

суфікси: -age > mile-age (пройдений життєвий шлях), -dom > computer-dom (світ комп'ютерної техніки), -ee > trainee (той, кого навчають), -er > hell-raiser (скандаліст), -ish > waspish (злий як оса), -ism > ageism (дискримінація при

прийомі на роботу) – *ize* > *computerize* (обробляти на комп'ютері), *-ness* > *togetherness* (відчуття ліктя в роботі), *-y* > *zappy* (енергійний) та деякі інші.

префікси: *anti-*, *hyper-*, *super-* > *supersensitive*, *pro-*, *mis-*, *re-*, *non* > *nondrinker* (людина, яка не вживає алкоголь) та інші.

Додавання дериваційного афікса (префіксів, суфіксів, а в деяких мовах, інфікса) називається деривацією. Воно утворює нове слово з однією або кількома наступними змінами:

- фонологічні зміни (включаючи зміни наголосу):

reduce > *reduction*, *clear* > *clarity*, *fuse* > *fusion*, *photograph* > *photography*, *drama* > *dramatize*, *relate* > *relation*, *permit* > *permissive*, *impress* > *impression*, *electric* > *electricity*, *include* > *inclusive*;

- орфографічні зміни в корені:

pity > *pitiful*, *deny* > *denial*, *happy* > *happiness*;

- семантичні зміни, які можуть бути досить складними:

husband > *husbandry*, *event* > *eventual*, *post* > *postage*, *recite* > *recital*;

Отже, в англійській мові дериваційними афіксами є префікси або суфікси. Вони можуть бути рідними (що походять з давньоанглійської) або іноземними (запозичені разом із словом з іноземної мови, особливо французькі). Їх продуктивність може варіюватися від дуже обмеженої до досить широкої, в залежності від того, чи збереглися вони тільки в декількох словах і більше не використовуються для створення нових слів, або ж вони знаходяться у багатьох словах і як і раніше використовуються для створення нових слів. Приклад непродуктивного суфікса *-th* – *warmth*, *width*, *depth*, або *wealth*, а прикладом продуктивного суфікса *-able* є слова *available*, *unthinkable*, *admirable*, або *honorable*. Але який афікс приліплюється до якого кореня завжди є досить довільним і непередбачуваним. Це не підлягає правилам, але визначається окремо для кожного кореня (як, наприклад, в словнику). Тобто, деривація є частиною лексики, а не частиною граматики мови.

Тільки три префікси, які перестали бути продуктивними в англійській мові,

систематично змінюють частину мови кореня:

a- N/V>A ablaze, asleep, astir

be- N>V betoken, befriend, bedeck

en- A/N>V enlarge, ensure, encircle, encase, entrap.

Словоскладання – один із способів словотвору, що полягає у морфологічному з'єднанні двох або більше основ чи цілих слів або їх скорочень. У результаті такого з'єднання утворюються складні слова або композити, що функціонують граматично і семантично як одне слово.

Процес словоскладання являє собою не що інше, як складання двох основ, як правило, омонімічних в англійській мові словоформами (наприклад, *headache* – головний біль, *blackboard* – класна дошка, *makepeace* – миротворець тощо).

Складні слова, як слова в цілому, – багатоаспектні одиниці. У відповідності з різними властивостями складних слів можливі їх різні класифікації.

Конверсія – це спосіб утворення нового слова в англійській мові, коли слово переходить з однієї частини мови в іншу без зміни своєї форми: *to work* (працювати) - *a work* (робота).

Це безафіксальний спосіб словотворення, в результаті дії якого утворюється категоріально відмінне слово, що збігається в деяких формах з вихідним словом. Утворене конверсією слово виступає в новій синтаксичній функції, має інше значення і у разі морфологічно змінюваних слів, іншу парадигму.

Основною передумовою утворення нової мовної одиниці шляхом конверсії є зміна синтаксичного функціонування слова, супроводжуване зміною значення. Для конверсії необхідна зміна звичного синтаксичного оточення. Синтаксичне оточення виявляється іншим при введенні слова у не властивий йому новий контекст або при випаданні одного з елементів звичного контексту, тобто в результаті еліпсис. У першому випадку нове слово створюється при одноразовому синтаксично незвичайному вживанні: *'What is his hobby? ' He gardens. ' I'll do it, the how you leave to me. It is the why of the crime that interests him.* При конверсії, що

є результатом еліпсис, появи нового слова має передувати багаторазове спільне вживання двох слів, так щоб при випаданні одного з них було б гарантовано розуміння. Еліпс призводить до утворення способом конверсії іменників з прикметників і дієприкметників. Наприклад: *a summit* (з *summit conference*), *a convertible* (з *convertible car, coat*), *a commercial* (з *commercial programme*), *a regular* (з *regular visitor*), *supersonics* (з *supersonic aircraft*), *newly marrieds* (з *newly married couple*) [Гармаш, с. 56].

Конверсія як особливий спосіб словотворення виникла в англійській мові в результаті редукації закінчень у XVI-XVII ст. У давньоанглійській мові іменник і дієслово мали різні суфікси і закінчення (суфіксами дієслова були *-an/-ian*), і пари іменник-дієслово були такими: *lufu i lufian*, *ende i endian*, *care i carian*. Зрештою закінчення дієслова зовсім зникає, і у мові виявляється значна кількість слів-омонімів. Мовна свідомість сприймає такий стан речей як продуктивну модель словотвору [Гармаш, с. 56].

Якщо проаналізувати словникові визначення дієслів, утворених від іменників конверсією, можна побачити, що їхня семантика може бути надзвичайно різноманітною, причому одне і те ж дієслово може мати кілька значень:

to head – to go at the head of or in front of lead (*вести, головувати*)

to eye – to fix the eyes upon; view (*розглядати, дивитися*)

to monitor – to supervise, or regulate, to watch closely, check continually, to serve as a monitor, detector, supervisor, etc. (*перевіряти, наглядати*)

Простішими є семантичні зв'язки дієслова, утвореного за допомогою конверсії від прикметника – тут дієслово майже завжди має значення " надавати чомусь якості, позначеної прикметником":

to dry – to make dry (*сушити*)

to warm – to make or become warm (*згріти*)

to empty – to make empty; deprive of contents (*спорожнити*)

Конвертованими в дієслова можуть бути й інші частини мови

вигуки, прийменники, сполучники, наприклад:

The crowd oooohed and aaaahed, as though at a fireworks display (Rowling)
(*натовп охав та ахав...*)[Гармаш, с. 76].

Характерним для англійської мови є вживання іменників у функції означення (у препозиції до іншого іменника) – *stone wall, paper bag, winter frosts*. Хоча традиційно такі вживання й не розглядаються як конверсія, та, з огляду на те, що відносний прикметник в англійській мові взагалі не має ніяких категоріальних форм, такі вживання можна вважати однотипними з іншими конверсивами, а їх українські відповідники будуть приблизно такими ж, як і у попередньо розглянутих слів, що перейшли до іншої частини мови.

Близькими до конверсії є випадки субстантивації. Субстантивація може бути повною – коли прикметник отримує всі можливі іменникові форми. В англійській мові це *private, principal* (вони можуть вживатися як в однині так, і у множині, а також у присвійному відмінку).

Пр.: "I don't need them at once", I said, furious to have brought the *Principal's* wrath down on me again for nothing.

Часткова субстантивація спостерігається тоді, коли прикметник вживається у функції іменника, але має тільки одну форму і має значення збірності – *the rich, the wounded, etc.*[Гармаш,с. 89]

В українській мові субстантивовані прикметники та дієприкметники, як правило, граматичних обмежень не мають – *молодий, наречений, поранений* тощо – мають усі граматичні форми.

Реверсія – це укорочення основи, з подальшою зміною парадигми, а також граматичного та лексичного значення слова [Врабель, с. 16].

Нелінійність реверсії, або зворотного словотворення (*back formation*), виражається перш за все у вельми відносній регулярності моделі. На відміну від моделей лінійних, таких, що розгортають первинний елемент, реверсія як би укорочує основу, відсікаючи те, що представляється суфіксом. Дуже велику роль в цій словотворчій моделі грає аналогія - заповнення нібито бракуючого члена

якоїсь пари. Так, у ряді аналогічних суфіксальних утворень типу *write – writ//er*; *work – work//er*; *pain – paint//er* з'являється нова пара *burgle – burglar*. Процес словотворення в цій парі йде, проте, у зворотному напрямі: від основи *burgl//ar* відсікається елемент, що усвідомлюється як суфікс, і з'являється дієслово *burgle*, по аналогії з іншими парами ряду (те, що в даному випадку ми маємо справу з процесом саме реверсії, підтверджує і наявність в мові виразу з тим же значенням: *commit burglary*). Іноді «афікс» відсікається від другої основи складного слова, як в *flight//test* з *fligh-test//ing* або *baby//sit* з *baby/sitting*. Дія помилкової аналогії особливо чітко видна на прикладі утворення дієслова *lase*, де «афікс», що відсікається, насправді є частиною аббревіатури *laser* (*light amplification of stimulated emission of radiation*). В результаті реверсії, як і в результаті афіксації, з'являється похідне слово, оскільки в даному процесі словотворення використовується одна основа, а загальна модель цього способу може бути представлена як «основа - "квазі-афікс"» [Врабель, 16].

Абревіація — це утворення нових слів шляхом скорочення (усічення) основи [Бортничук, с. 26]. У результаті дії цього способу словотворення створюються слова з неповною, усіченою, основою (або основами), звані аббревіатурами.

Абревіатури можуть бути простими і складними.

Прості аббревіатури утворюються шляхом відкидання кінцевого або початкового складів основи. Наприклад: *caps* (*capital letters*), *demo* (*demonstration*), *intro* (*introductory sentence* перше речення газетної статті, яка повинна відразу ж зацікавити читача), *ad* (*advertisement*).

Складні аббревіатури (складноскорочені слова) утворюються дією аббревіації і основоскладання і складаються з початкових букв або складів слів і основ або з поєднання їх з повними основами. Наприклад: *CND* (*Campaign for Nuclear Disarmament*); *PA system* (*public address system*); *Interpol* (*International police*); *hi-fi* (*high fidelity*); *sci-fic* (*science fiction*); *V-Day* (*Victory Day*).

Лексичні абрєвіатури (слова) слід відрізняти від графічних абрєвіатур (графічних скорочень). Графічні абрєвіатури – це символи, використовувані замість слів і словосполучень на листі. В усному мовленні їм відповідають полноосновние слова та словосполучення [Бортничук, с. 94].

Графічні абрєвіатури можуть являти собою початкові літери основ і слів, першу і останню букви слова або поєднання приголосних. Наприклад: *Gen.* (*General*), *Col.* (*Colonel*), *UK* (*United Kingdom*), *RAF* (*Royal Air Force*), *Ky* (*Kentucky*), *rkt* (*rocket*), *gvt* (*government*). Багато графічних абрєвіатури є скороченнями латинських слів: *тобто g.* (*Exempli gratia*) *наприклад, i. e.* (*Id est*) *тобто, L.* (*Libra*) *фунт стерлінгів, v.* (*Versus*) *проти (у суді, спорти).*

Серед абрєвіації сьогодні значне місце посідає словозлиття. Цей спосіб також називається вставним словотворенням, або телескопією, - порівняно молода словотворча модель. На відміну від інших моделей словотворчою одиницею тут є не основа, а її довільний фрагмент (іноді співпадаючий з основою за об'ємом). Такий фрагмент не існує в мові, а з'являється тільки у момент створення слова, що пояснює і відсутність єдиної моделі в словозлитті. Основні прийоми, використовувані при словозлитті, зводяться до двох - з'єднанню (амальгамуванню) фрагментів основ і власне злиттю (фузії) фрагментів. При амальгамуванні початкові фрагменти не мають загальних членів в звуковому складі (*Euroshima* < *Europe* + *Hiroshima*). При фузії такі загальні члени є (*motel* < *motorist* + *hotel*).

Слова, що з'являються в результаті словозлиття, прийнято називати словами-злитками, або блєндами (англійський термін для даного способу *blending*; нові слова, отримані в результаті, носять назву *blends* або *portmanteau words*). Процес словозлиття добре видно на прикладі слова *smog*, утвореного з фрагментів двох основ, - *smoke* і *fog* - шляхом накладення їх один на одного. Не дивлячись на те що залишки морфем можуть легко пізнаватися в злитку, він морфологічно не членується і є простим словом (*motel* < *motorist+hotel*; *Euroshima* < *Europe* + *Hiroshima*; etc.). Як вже мовилося вище, один з фрагментів

основ може співпадати формою з повною основою (*docudrama* < *documentary* + *drama*; *vidkid* < *video*+ *kid*; etc.). Такі злитки нагадують своїм складом напівскорочення, проте між ними є істотна відмінність в семантиці. Напівскорочення фактично є тільки формальною зміною, що іноді (але не обов'язково) приводить до зміни стилістичної характеристики результату. У разі словозлиття неодмінно відбувається і так звана семантична конденсація, тобто зміна суті (смислу) слова шляхом «випаровування» необхідних сем з використовуваних фрагментів. Наприклад, *infobit*: *info-* < *information* + *bit* (*intentional pun on the computer acronym «bit», meaning «a binary digit»*). Значення слова-злитка - *an individual item of information, such as a recipe or a description of a place, that meets the requirements for inclusion in a data bank*.

Деякі злитки можуть розвинути друге значення, причому воно не обов'язково буде похідним від першого. Так, слово *illiterature* (*illiterate* + *literature*) залежно від контексту розуміється або як *literature for the illiterate*, або як *poorly written fiction*. Іноді фрагмент основи, вже використаний для створення нового слова, продовжує діяти при творенні подібних слів.

Наприклад, фрагмент *-teria* в *caveteria* < *cave* + *cafeteria* зустрічається і в слові *washeteria* також із значенням «невеликий заклад». Тут, ймовірно, можна вже припустити подальший перехід фрагмента в статус афікса, як це відбулося з фрагментом *-holic*, що набув значення «*addict*» в словах *booka//holic*, *worka//holic*, *computer//holic*, etc. Особливо характерний спосіб словозлиття для таких стилістичних пластів, як сленг і термінологія. Добре відомі терміни і професійні сленгізми *positron* (*positive* + *electron*), *advertistics* (*advertising* + *statistics*), *feminalls* (*feminine overalls*) і ін. з'явилися саме в результаті словозлиття.

Не дивлячись на те що даний спосіб наголошується в мові тільки з кінця XIX в., в даний час він набирає продуктивність дуже великими темпами, причому перше місце по використанню злитків займає реклама, для якої принцип «максимум сенсу при мінімумі простору» у поєднанні з незвичністю форми є головним.

Аналогія. Значну роль у створенні нових лексичних одиниць відіграє аналогія, тобто нова одиниця створюється не стільки за певною моделлю, скільки за зразком певного слова (слів) [Бондаренко, с. 15]. У процесі аналогічного словотворення має місце своєрідне моделювання, відбиття моделі зразка, його морфологічної структури. Модель слова – зразка лише заповнюється новим лексичним матеріалом шляхом заміни одного з компонентів: *locavore* – людина, яка харчується лише їжею, вирощеною та виробленою в даній місцевості (порівняйте відомі слова, що характеризують тваринний світ із погляду джерел харчування – *carnivore, herbivore*): *You've heard of herbivores and carnivores. Now meet locavores. Locavores are dedicated to eating food grown near home. Some set a limit of 100 miles, some a modest 50. This eating program makes it all but impossible to drink coffee or eat chocolate chip cookies; carborexic* – людина, яка має нав'язливу; *cleantech* – синонім до слів *clean technology* та *environmental technology*, які позначають екологічно нешкідливі технології (подібно до *greentech*) [Там само].

Звукова імітація. Звуконаслідування як явище словотвору сягає найглибших часів розвитку мовлення взагалі. Звідси звуконаслідувальні або ономатопічні слова умотивовуються відтворенням природних звуків. Значна кількість звуконаслідувань співвідноситься із звуками тварин, птахів, комах. Наприклад: *to bark, to bow-wow* «гавкати», *to cackle* «кудкудакати», *to honk* «гелготіти», *to mew, to waul* «нявчати» тощо.

Звуконаслідувальні дієслова відбивають людські звуки, переважна частина яких стосується усного мовлення, напр.: *to babble* «белькотіти», *to giggle* «хихотіти», *to grumble* «бурчати» тощо.

До звуконаслідувань належить частина вигуків, таких як: *oh!, ah!, bang!, hush!, ouch!, pooh!* [Там само, с. 1-20].

Чергування. Чергуванням називається спосіб словотвору шляхом зміни фонетичного складу кореня, напр.: *speak v. – speech n., bleed v. – blood n.*

Частина чергувань відноситься до так званого аблауту – найдавніший тип спонтанних чергувань. Напр.: *strike v. – stroke n.*

Інша частина пов'язана з асимілятивними процесами, наприклад, умлаутом. Напр.: *hot adj. – heat n., full adj. – fill v.*

Дуже характерним для сучасної англійської мови є чергування дзвінкого приголосного в дієслові і відповідного глухого в іменнику. Напр.: *live v.-life n., halve v.-half n., believe v.-belief n., breathe v- breath n* [Моїсеєва , с. 36].

1.2.2. Переосмислення значень вже існуючих у мові слів

Нові слова можуть виникати також і шляхом переосмислення їх значення. Значення слова, як зазначає М.М. Полюжин, пояснюється взаємозв'язком його компонентів – денотата, концепту і форми, що робить можливим співвіднесення одного найменування з кількома денотатами [Полюжин, с. 31]. Суть переосмислення значення слова полягає в тому, що найменування одного денотата поширюється на інший, якщо їх концепти в чомусь подібні. При цьому слово продовжує існувати у своєму початковому вигляді. Наприклад, слово «мишка», яке сьогодні вживається у комп'ютерній сфері. На розвиток і зміну значення слова впливають як закони мовної системи, так і позамовні зміни в житті суспільства. Зміни значення слова обумовлюються різними потребами мовного суспільства [Так само, с. 32]. О. М. Головка розділяє їх на дві групи – екстралінгвістичні (події, що відбуваються в житті мовної спільноти) і лінгвістичні (пов'язані з процесами, що відбуваються всередині системи мови) [Головка, с. 32]. Деякими лінгвістами особливо наголошується так звана «експресивна потреба», тобто прагнення надати якого-небудь найменування велику образність. Переосмислення значення відображає складні когнітивні процеси, в яких також тісно переплетені зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на пізнання дійсності і опредмечування сформованих понять.

Зміна значення слова ймовірна при появі в житті суспільства нового денотата, предмета або поняття. Ще однією причиною зміни значення слова є зміна самого денотата. Так, у сучасній англійській мові дієслово *to sail* означає плавне пересування у просторі (*travel over, glide through*), тоді як спочатку

це дієслово пов'язували з плаванням під вітрилами (*travel on water by use of sails*). Зміна способу пересування спочатку по воді, а потім і по суші і повітрю призвело до зміни значення дієслова.

Складність значення слова, обов'язкова, але гнучка взаємозв'язок його компонентів – денотата, концепту і форми – робить можливим співвіднесення одного найменування з кількома денотатами. Суть переосмислення значення слова полягає в тому, що найменування одного денотата поширюється на інший, якщо їх концепти в чомусь подібні. При цьому слово продовжує існувати у своєму початковому вигляді. На розвиток і зміна значення слова впливають як закони мовної системи, так і позамовні зміни в житті суспільства. І ті й інші можна розглядати як у діахронії, так і в синхронії, а проте, враховуючи, що момент входження в мову зміненого значення рідко буває зафіксований точно, а сам процес переосмислення йде в мові практично безперервно, ми не будемо відокремлювати один план від іншого, відзначивши лише, що зміни значення слова обумовлюються різними потребами мовного суспільства. Умовно їх можна розділити на дві групи - екстралінгвістичні (події, що відбуваються в житті мовної спільноти) і лінгвістичні (пов'язані з процесами, що відбуваються всередині системи мови) [Головко, с. 32]. Деякими лінгвістами особливо наголошується ще так звана «експресивна потреба», тобто прагнення надати якого-небудь найменування велику образність. Переосмислення значення відображає складні когнітивні процеси, в яких також тісно переплетені зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на пізнання дійсності сформованих понять.

1.2.3. Запозичення

Кожна мова запозичує іншомовні слова. Це об'єктивний процес, що виявляється більшою чи меншою мірою. Не оминає він і української мови. Українська мова, як і будь-яка інша, постійно змінюється і поповнює свій словниковий запас, але нові слова не повинні засмічувати її. Запозичення вже

довгий час представляють особливий інтерес для перекладознавців завдяки особливостям їх виникнення й функціонування.

Роль запозичень (*borrowings, loan-words*) у різних мовах неоднакова і залежить від конкретних умов розвитку кожної мови. Відсоток запозичень в англійській мові є значно вищим, ніж в інших мовах.

Запозичення слів це суттєвий спосіб поповнення словникового складу. Запозичення відбуваються за умов безпосереднього контакту (війни та завоювання, торгівля, розвиток міжнародних відносин та культурний обмін тощо).

Запозичення, які існують в словниковому складі мови, як показує аналіз спеціальної літератури, можна класифікувати за такими принципами: за джерелом запозичення, за тим, який аспект слова був запозичений, і за ступенем асиміляції.

Можна сказати, що саме завдяки запозиченням сучасна англійська мова має достатні внутрішні ресурси для задоволення потреб її носіїв, і тим самим, уже не вимагає великої кількості нових запозичень. Більш того, англійська мова сама перетворилася в останні десятиліття на головне джерело поповнення словникового складу багатьох мов. Саме тому продовжує діяти тенденція до зниження питомої ваги запозичень серед неологізмів англійської мови. Так, в останнє десятиліття іншомовні надходження в англійську мову складають, за нашими підрахунками, не більш 2,5 %. Проте, процес запозичення продовжується, словниковий склад англійської мови поповнюється лексикою, що збагачує арсенал його номінативних і експресивних засобів, його інноваційний фонд.

У кожній мові можна виділити наступні види слів: слова, властиві всім мовам однієї сім'ї; слова, загальні для групи, підгрупи споріднених мов; споконвічні слова конкретної мови; запозичені слова. На прикладі англійської мови це виглядає так:

- індоевропейські слова (спільні для багатьох мов): *mother, brother, daughter, wolf, meat, hear, hundred, be, stand*;

- германські слова: *bear, finger, say, see, white, winter*;
- західнонімецькі слова: *age, ask, give, love, south*;
- власне англійські (англо - саксонські слова): *lady, lord, boy, girl*;

Запозичення:

- з споріднених мов: *knight, low, flat, fellow, sale, rummer, napper, fitter* (з голландського);
- з іншої мовної системи: *Soviet, sputnik, steppe, taiga* (з російської), *judo, samurai, sumo* (з японського), *xylophone, epoch, echo* (з грецької).

Відповідно до основних аспектів мови запозичення поділяються на фонетичні та семантичні:

1) фонетичні запозичення, які складають основну, найбільш численну групу. Вони характеризуються тим, що їхній загальний звуковий комплекс є для запозиченої мови новим, ці слова потребують дослівного перекладу, не змінюючи їхньої морфологічної структури;

2) семантичні запозичення – це такі запозичення, слово набуває значення, яке має його іншомовний відповідник.

Більшість із запозичених слів, які залишаються мові, починають зазнавати зміни в процесі асиміляції й остаточно акліматизовуються. Це дуже повільний процес, інколи минають століття, поки запозичені слова починають звучати на англійський манер. Чим глибшим є процес асиміляції, тим уживанішим, звичним стає слово і збільшується його ймовірність стати повноправним членом так званого нейтрального шару слів.

Висновки до першого розділу

Розвиток мови та зміни які в ній відбуваються, обумовлений значною мірою розвитком її словотворчої системи, становленням нових словотворчих моделей слів, зміною існуючих, збільшенням або зменшенням їх продуктивності і багатьма іншими чинниками словотворчого процесу.

Поповнення словникового складу англійської мови у перші роки нового століття, як і в останні десятиліття в цілому, за свідченнями вчених, здійснюється майже винятково за рахунок власних мовних ресурсів шляхом словотворення і зміни значення існуючих одиниць.

Словотвір є одним із найпродуктивніших способів утворення нових слів і знаходиться у стані бурхливого розвитку, та є найефективнішим засобом розширення лексичного складу сучасної англійської мови. Нові слова створюються не лише під впливом змін в навколишній дійсності, досить часто вони створюються під впливом внутрішньомовних чинників.

В англійській мові основними способами поповнення словникового складу мови є: утворення нових слів за словотворчими моделями у мові, переосмислення значень вже існуючих слів у мові та запозичення.

РОЗДІЛ II.

СЛОВОСКЛАДАННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Складне слово – це специфічна одиниця, що визначається особливими морфемними і дериваційними характеристиками. До складу композита входить не менше двох основ, які, в залежності від своїх морфологічних ознак, вступають до особливих стосунків. Основи композитів несуть, переважно, денотативне значення, а їх комбінативне сполучення складає умови для мінімального оточення, що визначає композит і забезпечує його існування.

2.1. Словоскладання як один із способів утворення нових слів

На думку багатьох вчених досить поширеним способом утворення неологізмів також є словоскладання або композиція - це спосіб утворення нової лексичної одиниці з двох окремих слів іноді на рівні словосполучення [Головко; Поведа; Полюжин].

Словоскладання у сучасній англійській мові – це особливий та своєрідний спосіб творення слів, що характеризується певними ономазіологічними і комунікативними завданнями і функціями, які детермінують призначення, специфіку і місце складних слів у загальній системі мови.

Утворені складні слова пишуться або разом, або через дефіс. Складанню можуть піддаватися прості основи: *cowboy, blackboard, spaceship*.

А також проста основа і основа похідна: *pen-holder, match-maker, baby-sitter*.

Спосіб з'єднання основ може бути нейтральним, коли обидві основи просто з'єднуються (*eye-brow, sunrise, schoolgirl*), і за допомогою з'єднувального елемента (*handicraft, tradesman, mother-of-pearl*). Складне слово зазвичай є цільно оформленим, і його граматична характеристика залежить від другого компонента. Дуже часто словоскладання виступає як засіб створення похідної основи для подальшого процесу словотворення. Отримана цим способом основа піддається конверсії, реверсії або афіксації, в результаті чого виникає нове, похідне слово:

blacklist > *to blacklist*; *daydream* > *to daydream*; *stagemanager* > *to stagemanage*; *babysitter* > *to babysit*; *honeymoon* > *to honeymoon* > *honeymooner*; etc.

Загалом словоскладання - це поєднання двох або більше елементів, які потенційно можуть бути використані в якості основи для формування іншої основи.

В складеному слові можуть бути об'єднані іменники, дієслова, прикметники, прислівники та частки. Відповідно до семантичних критеріїв існує чотири типи складених слів. Найчастішими типами складених слів є *endocentric*, *exocentric* і *appositional compounds*: *armchair* (< *arm* + *chair*), *redskin* (< *red* + *skin*), or *maidservant* (< *maid* + *servant*).

Процес словоскладання являє собою не що інше, як складання двох основ, як правило, омонімічних в англійській мові словоформами. Наприклад, *headache* 'головний біль', *blackboard* 'класна дошка', *makepeace* 'миротворець' і т.д. Оскільки норми сучасної англійської мови дозволяють поєднання слів, що володіють тими ж лексико-граматичними характеристиками, що і з'єднуються при словоскладанні основи, то визначити, в яких випадках ми маємо справу зі складним словом, а в яких - зі словосполученням, неймовірно важко. *CP running water* 'водопровід' і *running water* 'поточна, проточна вода', *dancing-girl* 'танцівниця' і *dancing girl* 'танцююча дівчина' і багато інших.

Складні слова умотивовуються і семантично, і структурно компонентами, що ці слова утворюють. Відносини між компонентами досить складні, тому що при утворенні складного слова значення їх можуть змінюватись. До того ж, вони обов'язково впливають один на другий і мають підлягати певним граматичним правилам.

Прикметою складного слова в відміню від словосполучення може стати неможливість модифікаторів його компонентів. Зберігаючи цілісність і єдність своїх компонентів, складне слово, наприклад *grass-green* 'зелений, як трава', не може поєднуватися з прислівниками.

2.2. Словоскладання як предмет наукових досліджень

Як показує аналіз спеціальної літератури, приблизно до середини 70-х років основна увага науковців була спрямована на виявлення спільності слова і словосполучення, на синтаксичну інтерпретацію складних слів. Як зазначає І. В. Андрусяк, особливо велика увага у попередні десятиліття приділялася питанням внутрішнього синтаксису, виведенню значення складного слова з його складу, правилам згортання речень у складні слова, правилам номінації [Андрусяк, с. 8-9].

У цьому зв'язку виникає потреба більш глибокого вивчення словоскладання з погляду його функціонування в системі англійського словотвору, що дає можливість для встановлення шляхів розвитку та принципів самоорганізації словотворчої системи.

Складні слова, як правило, виникають на основі синтаксичних конструкцій як заміна синтаксичного цілого. Майже кожна модель складного слова має своє синтаксичне джерело, яке перетворюється у акті деривації: аналітичне найменування перетворюється на синтетичне, декількаслівне найменування перетворюється на найменування-слово. У результаті таких перетворень між синтаксичним джерелом і складним словом виникає дистанція, яка впливає, головним чином, на семантичні властивості одиниць.

Як вважає С.К. Кобзар, словоскладання – це особливий спосіб номінації, який не зводиться до синтаксичних закономірностей, а складні слова не зводяться до словосполучень, синтагм та інших синтаксичних одиниць [Кобзар, с. 31].

І.В. Андрусяк підкреслює, що словоскладання слугує для полегшення спілкування. Більшість складних слів – це виразні, яскраві та лаконічні слова [Андрусяк: 2003, с. 65].

Досліджуючи багатоконпонентне словоскладання, А. В. Ребрій визначає його як з'єднання декількох (трьох і більше) базових морфем на основі процесу універсализації [Ребрій, с. 78].

За С.С. Воробйовою, згідно П. В. Царьова, слова-фрази – це утворення, що займають проміжну позицію між словами і реченнями. За своєю структурою це

розповідні, питальні, наказові речення, за своєю ж функцією і значенням – це складні слова, які відрізняються від речень порядком розташування, почасти смислом, графічно, наявністю дефіса між словами такого складного утворення [Воробйова]. Оскільки норми сучасної англійської мови дозволяють поєднання слів з тими ж лексико-граматичними характеристиками, що і з'єднуються при словоскладанні основи, то визначити, в яких випадках ми маємо справу зі складним словом, а в яких – зі словосполученням, як застерігає І.В. Андрусак, неймовірно важко. Так, *running water* – водопровід, а також, проточна вода.

Складні слова, утворені компресією словосполучень і речень у результаті синтаксичного зміщення без змін їх компонентного складу називають компресивами. Вона також підкреслює, що зазвичай більшість таких одиниць є індивідуальними авторськими утвореннями, які використовуються для надання мові образності і новизни.

Зауважимо, що більшість складних слів синтаксичного типу не реєструється словниками і є оказіональними утвореннями, що вживаються зі стилістичною метою, але деякі з них входять до складу словників: *devil-may-care* – «нерозважливий, безтурботний», *happy-go-lucky* – «безтурботний, спокійний, веселий», *good-for-nothing* – «непотрібний; негідник, нероба», *state-of-the-art* – «сучасний, такий, що відповідає останнім досягненням», *do-it-yourself* – «саморобний, зроблений власноруч». Як зазначає Е. М. Бортничук, такі складні слова є результатом процесу поступової семантичної ізоляції структурного злиття вільних словосполучень [Бортничук, с. 160].

Більшість слів синтаксичного типу виникає на базі фразових означень, які узуалізуються як прикметники: *poor-old-man (routine)*, *not-so-subtle (way)*, *sober-as-a-judge (friend)*, *rare-as-gold-dust (smiles)*.

Найпоширенішою групою складних слів цього типу у матеріалі дослідження є прийменникова група, коли компоненти складного слова з'єднані між собою за допомогою прийменника: *bill-of-fare*, *haddock-in-milk*, *left-to-right (splash)*, *son-of-a-gun*,

matron-of-honour, pumpkins-to-carriages (tale), door-to-door (fundraisers), hand-to-hand (fighting), face-to-face (meetings), right-of-centre (think-tank).

Особливе місце серед лексикалізованих синтаксичних груп займають координативні складні слова. Конструкція такого типу складається з двох рівноправних елементів, поєднаних сполучником *and*. Важливо зауважити, що при утворенні складних слів цього типу можуть поєднуватися різні частини мови: *cat-and-mouse (routine), hearts-and-roses (proposal), law-and-order (rhetoric), bread-and-butter; black-and-white (photograph); hit-and-miss (approach), pay-and-display (ticket); hit-and-run (death girl), smash-and-grab (tactics), buy-and-hold (investors); his-and-hers (unity).*

Слова синтаксичного типу є суто англійським способом словотворення.

Такі слова набувають оказіональної цілісності і виступають у реченні як означення, часто бувають експресивними багато компонентними епітетами. Увагу привертають складні прикметники, що утворюються за рахунок компресії цілих речень без зміни їх компонентного складу. Компресиви цього типу є авторськими утвореннями і вживаються переважно у художній літературі для надання тексту образності і виразності: *She smiled back at him and, adopting the I'm-pretending-I-like-and-respect-you-but-really-I-think-you're-a-rattle-head expression she invariably used when dealing with tax inspector, she said «Yes, a bath followed by an early night is just what I need».*

Вживання великої кількості лексикалізованих синтаксичних груп в атрибутивній позиції пояснюється прагненням до економії засобів вираження різноманітних лексико-граматичних відношень. Англійські композити є цікавим предметом дослідження. Постійний інтерес науковців до проблем словоскладання зумовлює пошукових шляхів їх розв'язання. Основні зусилля спрямовуються на розгляд значення композитів, тому перспективним вважається вивчення смислових відношень між компонентами складних слів у когнітивному аспекті. Як бачимо, словоскладання було і залишається актуальною проблемою лінгвістичних досліджень.

2.3. Структурно-семантичні особливості складних слів

Відповідно до сучасних підходів лінгвістичних досліджень, будь яка одиниця повинна розглядатися всебічно, а саме її структурні особливості, семантика та особливості функціонування або частота вживання.

Сучасна наука характеризується досить точним способом пізнання складних явищ реальної дійсності – методом моделювання.

Звернення до методу моделювання дозволяє піддати детальному аналізу як зовнішні, так і внутрішні структурні властивості об'єкта дослідження, що досягається, спеціальним підбором і конструюванням адекватної моделі. Лінгвістичні моделі розрізняються побудовою і призначенням в залежності від одного із можливих підходів до мови: елементного, структурного, системного. При елементному підході до мови, компоненти, які складають розглядуваний об'єкт, досліджується як субстанція і констатується наявність певних зв'язків між цими елементами. При структурному підході до мови, моделювання зазнають як зовнішні, так і внутрішні структурні властивості об'єкта дослідження, котрі проявляються, з одного боку, в мережу взаємовідносин між його складовими і, з іншого боку, в тих відношеннях, в котрих даний об'єкт знаходиться як ціле, як певна підсистема у складі більш складної підсистеми. Беручи до уваги системний характер мови об'єкта, що досліджується, необхідно розглядати як єдине ціле, як певну сукупність елементів та зв'язків, що досягається за допомогою системно-структурного підходу до мови. Представлення мови у вигляді структури, котра охоплює взаємозалежні елементи відповідних рівнів сприяє планомірному науковому проникненню в сутність і внутрішню природу мови, розкриттю все нових причинних взаємовідносин між його компонентами.

Під структурною лінгвістичною моделлю розуміємо таку модель, за допомогою якої відтворюються внутрішні структурні властивості одиниці, що досліджується.

При побудові структурної моделі складного слова абстрагуємося від семантики слів, замінивши компоненти слова символами, але залишимо при цьому словотворчі морфеми та способи поєднання компонентів: (Adj+N)+ed¹. У такій структурній моделі чіткіше проступають структурні особливості складних слів.

Залежно від дериваційних засобів та природи першого компонента, як показує аналіз спеціальної літератури можна виділити чотири моделі утворення складнопохідних слів:

1) складнопохідні прикметники, утворені за моделями (Adj+N)+ed – *large-scaled*, (Num+N)+ed – *double-cored*, (Ven+N)+ed – *broken-hearted*, (N+N)+ed- *time-shared*;

2) складнопохідні іменники, утворені за моделями (Num+N)+er – *a three-wheeler*, (Adj+N)+er– *backbencher*, (N+N)+er– *palm-greaser*;

3) складні іменники та прикметники, утворені за допомогою процесу конверсії за моделлю (V+Adv)+conversion: *crackdown*, *sell-out*;

4) складні дієслова, утворені конверсією за моделями (Adj+N)+conversion – *to blacklist*, (N+N)+conversion – *to tip-toe*.

Існують також багатоконпонентні термінологічні словосполучення основними формами їх утворення, П. В. Царьов називає такі:

1) термінологічні словосполучення, які складаються з іменників –N+N (*fax adapter*);

2) з прикметників та іменників – Adj+N+N (*remote control system*);

3) з прислівників (I, II) та іменників Adj+Ven + N (*binary-coded number*);

4) з прийменникових словосполучень – (N+of+N) *trunion of converter* [Воробйова].

З погляду семантичних відношень між компонентами складного слова виділяють складні слова з підрядним зв'язком компонентів, в яких один елемент є

¹ У роботі використовуються такі умовні позначення: N – іменник, V – дієслово, Adj – прикметник, Num – числівник, Ven –прислівник.

головним, а інший стоїть у функції означення, додатку або адвербіального модифікатора (*software, breadcrumb, matchmaker*) та сурядним/еквіполярним (*click-and-mortar*), де морфеми мають однаковий статус.

Складні слова можуть бути екзоцентричними та ендоцентричними, в залежності від того, чи може загальне значення складного слова ідентифікуватися з одним із його компонентів. Якщо означуване лежить поза межами слова, то таке складне слово називається екзоцентричним: *breadcrumb, turnkey, click-and-mortar*. Якщо ж значення складного слова ідентифікується з одним із його компонентів, таке слово ендоцентричне (*matchmaker, newsletter, pay-per-lead, pop-under, clickstream*). Так звані «синтаксичні» складні слова, сформовані з сегментів мовлення, зберігають у своїй структурі ознаки синтагматичних відносин, що є типовими для мовлення. Такий тип словотворення є типовим для англійської мови і широко представлений сьогодні в ІРТ сфері інформаційних технологій. (*ready-to-use, black-and-white, clear-to-send, digital-to-analog, dual-in-line*).

Компоненти термінів-словосполучень перебувають в атрибутивному зв'язку, який може здійснюватись, як зазначає Е. М. Дубенець, за допомогою: прийменникових сполучень (*field tests of softwar*), конструкції типу «іменник + іменник» (*man-machine commutation*) або «прикметник + іменник» (*small-scale integrated microcircuit*), «прислівник I + іменник» *linking loader*, «прислівник II + іменник» *fixed contact*.

Отже, щоб визначити зв'язки між компонентами у складному слові, треба уважно виділити означувальний компонент та означуваний.

Висновки до другого розділу

Словоскладання відіграє досить важливу роль у словотворчому процесі сучасної англійської мови і як один із видів словотвору сучасної англійської мови неодноразово було предметом спеціальних наукових досліджень.

Проаналізувавши праці науковців, виявили, що словоскладання – найпродуктивніший засіб словотвору, саме через нього відбувається збагачення словникового складу англійської мови і сприяє тому, що словоскладання, як один з основних способів словотвору є об'єктом численних досліджень.

Вияснили, що складні слова можуть бути екзоцентричними та ендоцентричними в залежності від того, чи може загальне значення складного слова хоча б у якомусь наближенні ідентифікуватися з одним із його компонентів. Якщо означувальне лежить поза межами слова, то таке складне слово називається екзоцентричним. Якщо ж значення складного слова ідентифікується з одним із його компонентів, таке слово ендоцентричне.

Наголосили, що завдяки синтаксичним зв'язкам у складному слові, утворення нового слова не обмежується тільки потребами в позначенні нових явищ; у багатьох випадках слово утворюється для більш точного вираження думки, більш раціональної організації висловленого смислу.

РОЗДІЛ III. ДІАХРОНІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИХ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СКЛАДНИХ СЛІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Матеріалом для самостійного дослідження взято художні твори англomовних письменників трьох історичних періодів розвитку мови, а саме: „Портрет Доріана Грея„ англійського письменника Оскара Уайльда (кінець ХІХ ст.), „Про людей і мишей„ американського письменника Джона Стейнбека (середина ХХ ст.), та „Життя Пі„ канадця Янна Мартела (початок ХХІ ст.) з яких методом суцільної вибірки було зібрано 305 лексичних одиниць, що досліджуються, а саме – складних слів.

Зібрані для дослідження складні слова розглянуті у роботі всебічно: за своєю структурою, синтаксичною природою та особливістю функціонування з використанням сучасних методів лінгвістичних досліджень.

Відповідно до мети і завдань дослідження розглянемо послідовно і всебічно складні слова в діахронічному аспекті, що дозволить побачити тенденцію розвитку композитів.

3.1. Структурно-семантичні особливості складних слів та їх функціонування в англійській мові кінця ХІХ ст.

Для дослідження структури, семантики та частоти вживання складних слів англійської мови кінця ХІХ ст. було зібрано методом суцільної вибірки на п'ятидесяти сторінках твору Оскара Уайльда “Портрет Доріана Грея” 72 одиниці складних слів, які всебічно аналізувалися відповідно до поставленої мети.

Метод структурного моделювання мовних одиниць дозволив абстрагуватися від семантичного наповнення компонентів складного слова, замінити ці складові компоненти на символи (умовні скорочення, що використовуються у цій роботі) для побудови структурних моделей зібраних одиниць і виявлення їх структурних особливостей (розбіжностей).

Як показав проведений аналіз 72 зібраних одиниць, за структурою вони є неоднорідними і можуть бути поділені на 4 структурні типи залежно від лексико-граматичної природи компонентного складу складного слова, тобто, залежно від того, до якої частини мови відносяться компоненти структурної моделі складного слова, а саме:

1. Структурний тип моделі складного слова який є поєднання двох іменників (N_1+N_2), наприклад, *sunlight*.

2. До другого типу відносяться такі складні двокомпонентні слова, де першим компонентом є прикметник, а другим – іменник ($Adj+N$), наприклад, *gentleman*.

3. Наступна структурна модель складних слів ($N+Adj$) – це складні двокомпонентні слова, першим компонентом яких є іменник, а другим – прикметник, наприклад, *life-long*.

4. Четверту структурну модель складного слова утворюють складні двокомпонентні слова, першим компонентом яких є прикметник або іменник, а другим – прислівник ($Adj/ N+Ven$), наприклад, *heavy-lidded*.

Кількісний підрахунок вживання кожного з структурних типів складних слів дозволив виявити частоту їх вживання та визначити найбільш продуктивні моделі.

Як показав проведений кількісний підрахунок частоти вживання складних слів утворених за різними структурними моделями, структурна модель $Adj+N$ виявилася найбільш продуктивною складає 59% від усіх чотирьох типів моделей (*gentleman, something, everything, sometime, full-length, saddle-bag, anybody*). Складні слова, утворені за структурною моделлю N_1+N_2 склали 28% (*tussore-silk, newspaper, arm-chair, satinwood, door-way*), в той час як на складні слова утворені за структурною моделлю $N+Adj$ припадає лише 7% складних слів (*flame-like, coal-black, life-long*). Майже така кількість складних слів (6%) утвореної за структурною моделлю $Adj/ N + Ven$, де першим компонентом може бути як прикметник так і іменник, (*heavy-lidded, jade-faced*).

Отримані результати проведеного аналізу частоти вживання різних структурних типів при утворенні складних слів у кінці XIX ст. наведені у Таблиці 3.1. “Частота вживання складних слів у мові кінця XIX ст.” (Див. Табл. 3.1.).

Таблиця 3.1.

**Частота вживання складних слів у мові кінця XIX ст.
(за твором Оскара Уайльда “Портрет Доріана Грея”)**

№	Структура моделі складного слова	Кількісний Показник	Вживання у відсотках	Ілюстративні приклади
1.	Adj+N	43	59%	gentleman, everything, full-length, saddle-bag
2.	N ₁ +N ₂	20	28%	arm-chair, satinwood, door-way, sunlight
3.	N+Adj	5	7%	flame-like, coal-black, life-long
4.	Adj/ N + Ven	4	6%	heavy-lidded, jade-faced
	ВСЬОГО	72	100%	

Як видно з таблиці, переважна більшість складних слів (59%) є складні слова, утворені поєднанням прикметника та іменника за структурою Adj+N. Тобто, ця структурна модель у кінці XIX ст. була найпродуктивнішою для утворення складних слів в англійській мові. Досить вживаною структурною моделлю (28%) виявилася також модель N₁+N₂, що відображає тип складного слова поєднанням двох іменників, в той час як дві інші моделі, N+Adj –

поєднання іменника і прикметника, та структурна модель Adj / N + Ven , що відтворює складне слово, до складу якого входить іменник або прикметник як перший компонент та прислівник (другий компонент), зустрічаються значно рідше і становлять 7% та 6%. відповідно.

З погляду семантичних відношень між композитами складної лексичної одиниці можна виділити слова, де морфемі мають однаковий статус, тобто слова сурядного зв'язку та складні слова підрядного зв'язку компонентів, де перший елемент є головним, а інший виконує функції означення, додатка, адвербіального модифікатора.

Проведений аналіз вживання складних слів кінця XIX ст., дає можливість розглянути відношення між компонентами цих складних слів. У ході дослідження було виявлено, що з сурядним зв'язком складних слів було зафіксовано 66%, а складних слів з підрядним зв'язком 34%.

Результати дослідження представлені в таблиці 3.2. “Аналіз семантичних відношень між компонентами складного слова кінця XIX ст.” (Див. Табл. 3.2.)

Таблиця 3.2.

Аналіз семантичних відношень між компонентами складного слова кінця XIX ст.

№	Види зв'язку	Кінець XIX ст.	
		кількість	%
	Сурядний	48	66%
	Підрядний	24	34%
	Всього	72	100%

3.2. Структурно-семантичні особливості складних слів та їх функціонування в англійській мові середини ХХ ст.

Дослідження особливостей складних слів у мові середини ХХ ст. проводився на матеріалі твору Джона Стейнбека “Про людей і мишей”, з

50-и сторінок якого методом суцільної вибірки зібрано 104 одиниці слів, що досліджуються.

Як показав проведений аналіз структурних особливостей зібраних 104 складних слів, то за структурою вони неоднорідні і можуть бути поділені на 5 типів залежно від лексико-граматичної природи їх компонентного складу, а саме:

1. Структурний тип моделі складного слова, що складається з двох компонентів і є поєднанням двох іменників (N_1+N_2), наприклад, *sideway*.
2. До другого типу відносяться такі двокомпонентні слова ($Adj+N$), де першим компонентом є прикметник, а другим іменник, наприклад, *something*.
3. Наступна структурна модель ($N+Adj$) – це складні двокомпонентні слова, першим компонентом яких є іменника, а другим прикметник, наприклад, *half-blind*.
4. Четверту модель складного слова утворюють складні слова, першим компонентом яких є іменник, а другим – прислівник ($N+Ven$), наприклад, *moth-eaten*.
5. Останню модель складають складні слова, першим компонентом яких є дієслово, а другим іменник ($V+N$), наприклад, *washroom*.

Проведений кількісний підрахунок показав, що складні слова, утворені за структурною моделлю N_1+N_2 , в середині ХХ ст., становлять 47% (*sunlight, hillside, footstep, bunkhouse, sunshine*). Складних слів утворених за моделлю $Adj+N$ виявлено 44% (*anyway, somebody, sometime, forefinger, everybody, everything*). У ході дослідження зафіксована незначна кількість складних слів, утворених за структурною моделлю $N+Adj$ (*pain-tightened, half-closed, half-blind*) – усього 6%. Складні слова утворені за моделлю $N+Ven$ склали лише 2% (*moth-*

eaten, single-barreled), а такі що утворені за структурною моделлю V+N (*washroom*) зафіксовано лише в одному випадку у матеріалі, що аналізується, і становить 1% складних слів.

Отримані результати проведеного самостійного аналізу частоти утворення складних слів за різними структурними типами середини ХХ ст. наведені у Таблиці 3.3. “Частота вживання складних слів у мові середини ХХ ст.” (Див.Табл.3.3.).

Таблиця 3.3.

**Частота вживання складних слів у мові середини ХХ ст.
(за твором Джона Стейнбека “Про людей і мишей”)**

№	Структура моделі складного слова	Кількісний показник	Вживання у відсотках	Ілюстративні приклади
1.	N ₁ +N ₂	49	47%	newspaper, horseshoe, sideway, baseball
2.	Adj+N	45	44%	everybody, sometime, something, forefinger
3.	N+Adj	7	6%	pain-tightened, half-closed, half-blind
4.	N+ Ven	2	2%	moth-eaten, single-barreled
5.	V+N	1	1%	washroom
	ВСЬОГО	104	100%	

Як видно з таблиці, переважна більшість складних слів у середині ХХ ст. утворюється за допомогою двох структурних моделей – N_1+N_2 (47%) – поєднанням двох іменників, та $Adj+N$ (44%) – поєднанням прикметника та іменника. На складні слова, утворені за моделлю $N+Adj$ (поєднанням іменника та прикметника) припадає лише 6% утворених в цей час складних слів, тоді як структурні моделі $N+Ven$ (поєднання іменника та прислівника) та $V+N$ (поєднання дієслова та іменника) зустрічаються, як показує фактичний матеріал, значно рідше і становлять відповідно лише 2% та 1% .

Отже, в середині ХХ ст. продуктивними моделями утворення складних слів, як бачимо, є дві моделі N_1+N_2 та $Adj+N$.

Як показав проведений аналіз семантичних особливостей між компонентами складних слів у мові середини ХХ ст. переважають слова з сурядним зв'язком – 58%, а складні слова з підрядним зв'язком становлять 42%.

Результати дослідження представлені в таблиці 3.4. “Аналіз семантичних відношень між компонентами складного слова середини ХХ ст.” (Див. Табл. 3.4.)

Таблиця 3.4.

Аналіз семантичних відношень між компонентами складного слова середини ХХ ст.

№	Види зв'язку	Середина ХХ ст.	
		кількість	%
1.	Сурядний	61	58%
2.	Підрядний	43	42%
	Всього	104	100%

3.3. Структурно-семантичні особливості складних слів та їх функціонування в англійській мові початку ХХІ ст.

Дослідження особливостей складних слів у мові початку ХХІ ст. проводилося на матеріалі твору Янна Мартела “Життя Пі”, на 50-и сторінках якого методом суцільної вибірки виявлено 129 складних слів, що розглядаються у роботі.

За своїми структурними особливостями вони виявилися неоднорідними, оскільки відносяться до 5-ти структурних типів залежно від лексико-граматичної природи компонентного складу складного слова, а саме:

1. До першого типу відносяться такі двокомпонентні слова (Adj+N), де першим компонентом яких є прикметник, а другим – іменник, наприклад, *everything*.

2. Структурний тип моделі складного слова, що складаються з двох компонентів і є поєднанням двох іменників (N₁+N₂), наприклад, *snowfall*.

3. Наступна структурна модель (Adj/Num/N+Ven), де першим компонентом може бути як прикметник так і числівник або іменник, а другим – прислівник, наприклад: *bright-eyed, three-toed (sloth), sun-splashed*.

4. Четверту модель складного слова утворюють складні слова, першим компонентом є іменник, а другим – прикметник (N+Adj), наприклад, *troublesome*.

5. Останню модель складають складні слова, які є поєднанням двох прикметників (Adj₁ + Adj₂), наприклад, *blue-green*.

Як показав аналіз проведеного дослідження складні слова, утворені за структурною моделлю Adj+N у художньому творі початку ХХІ ст., становлять 45% зібраних лексичних одиниць (*netherworld, sometime, everything, everyone, wildlife, anything*). Складних слів, утворених за моделлю N₁+N₂ було зафіксовано 47 прикладів, що становлять 36% одиниць (*snowfall, backwater, workplace, sunlight, bookstore, newspaper*). У ході дослідження було виявлено 11% складних слів (*bright-eyed, three-toed (sloth), sun-splashed*), утворених за моделлю (Adj/Num/N + Ven). Складні слова за моделлю N+Adj, становлять 5% (*troublesome, bloodthirsty,*

fearsome). Найменший відсоток складних слів становлять слова (3%), утворені за структурною моделлю Adj₁+ Adj₂ (*blue-green*).

Результати проведенного самостійного аналізу структурних типів утворення цих складних слів та частоти їх вживання наведені у Таблиці 3.5. “Частота вживання складних слів початку ХХІ ст.” (Див.Табл.3.5.)

Таблиця 3.5.

Частота вживання складних слів початку ХХІ ст. (за твором Янна Мартела “Життя Пі”)

№	Структура моделі складного слова	Кількісний показник	Вживання у відсотках	Ілюстративні приклади
1.	Adj+N	58	45%	sometime, netherworld, everything
2.	N ₁ +N ₂	47	36%	sunlight, snowfall, workplace, backwater
3.	Adj/Num/N + Ven	13	11%	sun-splashed, three-toed (sloth), bright-eyed
4.	N+Adj	7	5%	troublesome, bloodthirsty, fearsome
5.	Adj1 + Adj2	4	3%	blue-green
	всього	129	100%	

Як видно з таблиці переважна більшість складних слів у цей період (45%) є слова, утворені поєднанням прикметника та іменника за структурою Adj+N. Трошки менший відсоток (36%) припадає на складні слова, утворені за структурною моделлю N₁+N₂ (поєднання двох іменників). Складні слова, другим

компонентом яких є прислівник, в той час як першим компонентом може бути числівник або прикметник, утворені за структурними моделями Num+ Ven та Adj + Ven, за частотою вживання займають у творі Янна Мартела третє місце (11% усіх складних слів). Складні слова, утворені за моделлю N+Adj (поєднання іменника та прикметника) зустрічаються у словоскладанні рідше і становлять 5% лексичних одиниць, що розглядаються. За структурною моделлю Adj1+Adj2 (поєднання двох прикметників) утворена найменша кількість складних слів цього періоду розвитку англійської мови (3%).

Отже, продуктивними на початку XXI ст. є дві структурні моделі – Adj+N та N_1+N_2 , досить поширеною виявляється структурна модель Adj/Num/N + Ven.

Як показав проведений аналіз семантичних особливостей між компонентами складних слів у мові початку XXI ст. переважають слова з сурядним зв'язком – 57%, а складні слова з підрядним зв'язком становлять 43%.

Результати дослідження представлені в таблиці 3.6. “Аналіз семантичних відношень між компонентами складного слова початку XXI ст.” (Див. Табл. 3.6.)

Таблиця 3.6.

Аналіз семантичних відношень між компонентами складного слова початку XXI ст.

№	Види зв'язку	Середина XX ст.	
		кількість	%
1.	Сурядний	73	57%
2.	Підрядний	56	43%
	Всього	129	100%

3.4. Тенденції розвитку словоскладання в сучасній англійській мові

Відповідно до поставленої мети – пошуку тенденції розвитку словоскладання як одного із виду словотвору у сучасній англійській мові – у

роботі проведено порівняльний аналіз структурних особливостей складних слів мови трьох часових зрізів (кінця XIX, середини XX та початку XXI століть), особливостей семантики та частоти вживання різних структурних типів складних слів.

Як показав порівняльний аналіз структурних особливостей складних слів, структурні моделі, за якими вони побудовані, не залишалися незмінними впродовж двох останніх століть: спостерігається тенденція до появи у XX та XXI століттях нових структурних типів моделей побудови складних слів.

Загальна кількість структурних моделей, за якими утворюються складні слова, значно зросла за два останні століття. Так, якщо у кінці XIX століття їх було 4, в середині XX ст. їх уже 5 і ця тенденція зберігається і на початку XXI ст.

Проведений порівняльний аналіз частоти вживання різних типів структурних моделей складних слів у трьох історичних періодах показав, що найбільш питома вага зафіксована за структурною моделлю Adj+N (59%-44%-45%), проте частота вживання зменшилася в середині XX ст. та на початку XXI ст. Виявлено часте вживання структурної моделі N_1+N_2 (28%-47%-36%), яка без сумніву збільшується в середині XXI ст., хоча ще коливається щодо показника частотності вживання. Спостерігається збільшення частоти вживання структурної моделі Adj/Num/N+Ven (6%-2%-11%) на початку XXI ст., хоча в середині XX ст. зафіксовано незначний відсоток вживання цієї структурної моделі. Виявлено незначне зменшення частоти вживання структурної моделі N+Adj (7%-6%-5%). Щодо структурної моделі V+N, вона зафіксована лише в середині XX ст. і є поки що лише одиничним прикладом. Останньою структурною моделлю є Adj₁+ Adj₂, яка зафіксована лише на початку XXI ст. і складає лише 3%.

Результати порівняльного аналізу частоти вживання різних типів структурних моделей складних слів у трьох історичних періодах розвитку мови представлені у таблиці 3.74. “Динаміка частоти вживання різних структурних типів складних слів у сучасній англійській мові” (Див. Табл. 3.7).

Таблиця 3.7.

Динаміка частоти вживання різних структурних типів складних слів у сучасній англійській мові

№	Типи складних слів	Кінець XIX ст.		Середина XX ст.		Початок XXI ст. (2013)		Ілюстрації вні приклади
		кількіс ть	%	кількіс ть	%	кількіс ть	%	
1.	Adj+N	43	59%	45	44%	58	45%	everything
2.	N ₁ +N ₂	20	28%	49	47%	47	36%	arm-chair
3.	Adj/Num/N+ Ven	4	6%	2	2%	13	11%	sun- splashed, three-toed (sloth)
4.	N+Adj	5	7%	7	6%	7	5%	troublesom e
5.	V+N	–	–	1	1%	–	–	washroom
6.	Adj ₁ + Adj ₂	–	–	–	–	4	3%	blue-green
	Всього	72	100%	104	100%	129	100%	

Як видно з таблиці 3.7., в сучасній англійській мові спостерігається тенденція до збільшення кількості складних слів, тобто продуктивності словоскладання як виду словотвору, а також моделей за якими ці слова утворюються, а саме:

1. Adj+N – двокомпонентні слова, де першим компонентом яких є прикметник, а другим – іменник.
2. N₁+N₂ – структурний тип моделі складного слова, що складаються з двох компонентів і є поєднанням двох іменників.
3. N+Adj – складні слова, першим компонентом є іменник, а другим – прикметник.
4. V+N – складні слова, першим компонентом яких є дієслово, а другим – іменник
5. Adj₁+ Adj₂ – складні слова, які є поєднанням двох прикметників.
6. Adj/Num/N+Ven – де першим компонентом може бути як прикметник так і числівник або іменник, а другим – прислівник.

Висновки до третього розділу

Результати самостійного аналізу складних слів трьох історичних зрізів розвитку мови показав, що зібрані для дослідження одиниці за своєю структурою є неоднорідними і залежно від лексико-граматичної природи компонентного складного слова можуть бути поділені на різні структурні типи.

Проаналізувавши складні слова в англійській мові трьох історичних періодів можна виділити 6 структурних типів складних слів, а саме:

1. Структурний тип складного слова, який є поєднанням двох іменників (N₁+N₂).
2. До другого типу відносяться такі складні двокомпонентні слова, де першим компонентом є прикметник, а другим – іменник (Adj+N).
3. Наступна структурна модель складних слів (N+Adj) – це складні двокомпонентні слова, першим компонентом яких є іменник, а другим – прикметник.

4. Четверту структурну модель складного слова утворюють складні слова, першим компонентом яких є дієслово, а другим – іменник (V+N).

5. До п'ятого типу відносяться складні слова, які є поєднанням двох прикметників (Adj₁+ Adj₂).

6. Останню структурну модель складного слова становлять слова, де першим компонентом може виступати як прикметник так і числівник або іменник, а другим – прислівник (Adj/Num/N+ Ven).

Проаналізувавши вище зазначені структурні типи складних слів можна зробити такі конкретні висновки:

1) найбільш продуктивними моделями утворення складних слів стійко залишаються Adj+N та N₁+N₂. За результатами проведеного аналізу з усіх складних слів трьох історичних зрізів розвитку мови разом ці структурні моделі становлять 85%.

2) помітна тенденція зростання складних слів, утворених за структурною моделлю Adj/Num/N+Ven (6%-2%-11%).

3) в усіх історичних періодах зустрічається тип складного слова, утворений за структурною моделлю N+Adj, в якому виявлено незначне зменшення частоти вживання (7%-6%-5%).

4) в середині XX ст. був зафіксований лише один випадок складного слова, утвореного за структурною моделлю V+N.

5) лише на початку XXI ст. були виявлені складні слова, утворені за структурною моделлю Adj₁+ Adj₂.

Складні слова були також проаналізовані за семантичними відношеннями. Дослідивши їх можна сказати, що в усіх історичних періодах мови (кінець XIX ст., середина XX ст. та початок XXI ст.) переважають складні слова утворені за сурядним зв'язком, тобто 60%, в той час як складні слова із підрядним зв'язком складають 40%.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Як і будь-яка мова, англійська мова перебуває у безперервному процесі розвитку, що спонукає лінгвістів досліджувати її зміни та тенденції подальшого розвитку.

Сучасна англійська мова має у своєму розпорядженні багато способів утворення нових слів, до числа яких відноситься слововивід, словоскладання, конверсія, скорочення, зворотний словотвір, лексично-семантичний спосіб, чергування звуків і перенесення наголосу в слові (фонологічний спосіб) і т. ін. Однак не всі перераховані способи використовуються однаковою мірою, і питома вага кожного з них у словотворчому процесі неоднакова. Такі способи, як слововивід і словоскладання, дають основну кількість новотворів.

Словоскладання є особливим та своєрідним способом творення слів, що характеризується певними комунікативними завданнями і функціями, які детермінують призначення, специфіку і місце складних слів у загальній системі мови, саме тому дослідження у цій галузі ніколи не втрачають актуальності.

Складні слова – це такі лексичні одиниці, що складаються з двох чи більше основ, і вживаються як незалежні форми. Словоскладання – це один з продуктивних способів творення слів. Цей тип словотвору вирізнявся своєю активністю ще в давньоанглійський період, але не втратив своєї продуктивності і на сучасному етапі розвитку англійської мови, про що свідчить значна кількість неологізмів. Композити постають одним з основних засобів економії у мові і мовленні, а знання найбільш частотних і продуктивних словотвірних моделей складних слів надає можливість збагатити словниковий запас мовця. Отже, у сучасній англійській мові складні слова, або композити (compound words, composites) є наслідком продуктивного процесу словотвору. В англійській мові, на думку окремих дослідників, словоскладання є головним напрямом розвитку лексики мови. Складне слово може утворюватися шляхом складання двох або більше слів. При цьому поєднуються незалежні, діючі основи. Таким чином, для

універбалізаційних композитів актуальною є наступна характеристика «складне слово завжди вимагає наявності зв'язку між визначеними сутностями».

Словоскладання як один із видів словотвору сучасної англійської мови неодноразово було предметом спеціальних наукових досліджень. Проте мова є динамічною системою, що розвивається за своїми власними законами. Зміни у мові відбуваються на усіх рівнях будови мови як системи, проте лексичний рівень є найбільш рухливий, особливо сьогодні, в час виникнення та розвитку нових технологій, які потребують нових номінацій, переосмислень значень слів та й запозичень нових мовних одиниць. Нові слова, в основному, утворюються за існуючими у мові словотворчими моделями, але і вони змінюються з часом, і, передусім, – за ступенем їх продуктивності. Тому виявлення тенденцій вживання окремих способів словотвору є сьогодні актуальною проблемою, що потребує спеціальних досліджень.

Словоскладання не раз було предметом наукових досліджень. Як показує аналіз спеціальної літератури, приблизно до середини 70-х років ХХ століття основна увага науковців була спрямована на виявлення спільності слова і словосполучення, на синтаксичну інтерпретацію складних слів

Результат аналізу самостійного дослідження складних слів художніх творів англійських письменників трьох історичних періодів розвитку мови, (кінець ХІХ ст., середина ХХ ст. та початок ХХІ ст.) з яких методом суцільної вибірки було зібрано 305 лексичних одиниць.

Зібрані для дослідження складні слова розглянуті у роботі всебічно: за своєю структурою, семантичною природою та особливістю їх функціонування.

Аналіз структури складних слів дозволив виділити 6 типів їх структурних моделей, тобто, способів утворення складних слів. Поетапний аналіз структури складних слів кожного з трьох історичних зрізів розвитку мови дозволив виділити структурні моделі, за якими вони утворюються та визначити частоту вживання кожного типу, а саме:

1. Структурний тип складного слова, який є поєднанням двох іменників (N_1+N_2).
2. До другого типу відносяться такі складні двокомпонентні слова, де першим компонентом є прикметник, а другим – іменник ($Adj+N$).
3. Наступна структурна модель складних слів ($N+Adj$) – це складні двокомпонентні слова, першим компонентом яких є іменник, а другим – прикметник.
4. Четверту структурну модель складного слова утворюють складні слова, першим компонентом яких є дієслово, а другим – іменник ($V+N$).
5. До п'ятого типу відносяться складні слова, які є поєднанням двох прикметників ($Adj_1+ Adj_2$).
6. Останню структурну модель складного слова становлять слова, де першим компонентом може виступати як прикметник так і числівник або іменник, а другим – прислівник ($Adj/Num/N+ Ven$).

Діахронічне дослідження словоскладання як одного з видів словотвору англійської мови дозволило побачити тенденції його використання в сучасній англійській мові. Проведений аналіз показує, що словоскладання сьогодні залишається досить продуктивним способом словотвору, а складні слова утворюються за певними структурними моделями, та вживання яких різне. У різний період розвитку мови частота вживання словоскладання (його продуктивність) як способу словотвору неоднакова.

Аналіз спеціальної літератури з теми дослідження, а також результати самостійного аналізу складних слів трьох історичних зрізів розвитку мови дозволяють зробити такі конкретні висновки:

1) найбільш продуктивними моделями утворення складних слів стійко залишаються $Adj+N$ та N_1+N_2 . За результатами проведеного аналізу з усіх складних слів трьох історичних зрізів розвитку мови разом ці структурні моделі становлять 85%.

2) помітна тенденція зростання складних слів, утворених за структурною моделлю Adj/Num/N+Ven (6%-2%-11%).

3) в усіх історичних періодах зустрічається тип складного слова, утворений за структурною моделлю N+Adj, в якому виявлено незначне зменшення частоти вживання (7%-6%-5%).

4) в середині ХХ ст. був зафіксований лише один випадок складного слова, утвореного за структурною моделлю V+N.

5) лише на початку ХХІ ст. були виявлені складні слова, утворені за структурною моделлю Adj₁+ Adj₂.

Дослідивши частотність вираження відношень між компонентами складного слова можна зробити такий висновок, що складні слова підрядним зв'язком компонентів та сурядним зв'язком компонентів у матеріалі аналізу складає не значну різницю. Невелика перевага зафіксована за сурядним типом зв'язку компонентів на які припадає 60% складних слів, в той час як підрядний зв'язок компонентів складає 40%.

Слід сказати, що тема що досліджується, не вичерпується проведеним аналізом. Цікавим видається порівняльний напрямок досліджень складних слів, а також діахронічний підхід до більш глибоких наукових пошуків тенденцій розвитку явища словоскладання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрусяк І. В. Нормативно-фреймовий аналіз англійських суфіксальних неологізмів. *Науковий вісник Чернівецького університету*: Зб. наук. праць. Чернівці: Рута, 2001. 213 с.
2. Андрусяк І. В. Англійські неологізми кінця ХХ ст. як складова мовної картини світу. К.: Київський національний лінгвістичний університет, 2003. 120 с.
3. Балюта Е. Г. Нова лексика та фразеологія англійської мови сфери охорони довкілля: структурно-семантичні і функціональні параметри. Одеса, 2007. 21 с.
4. Баранцев К. Т. Курс лексикології сучасної англійської мови. К., 1985. 264 с.
5. Белозьоров М. В. Англійські лексичні та фразеологічні новотвори у сфері економіки: структурний, семантичний і соціофункціональний аспекти: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Київ, 2003. 19 с.
6. Биховець Н. М. Запозичення серед англійських неологізмів (70-ті рр.). *Мовознавство*. 1988. №6. 554 с.
7. Бондаренко В. О. Фонетична структура інноваційних складних слів сучасної англійської мови. К., 2001. 20 с.
8. Бортничук Е. Н. Словотвір в сучасній англійській мові К., 1988. 261 с.
9. Бортничук Е. М. Сложные слова семантического типа – неологизмы. *Вестник Киевского университета*. К.: 1987. 321 с.
10. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця : Нова Книга, 2003. 160 с.
11. Воробйова С.С. Особливості складних та складно похідних слів. <http://irbis-nbuv.gov.ua> > irbis_nbuv > cgiirbis_64

11. Врабель Т. Т. Словотворча прагматика у сучасній англійській мові. Донецьк, 2005. 16 с.
12. Гармаш О. Л. Словотвір як синергетична операційна інтрасистема словникового складу сучасної англійської мови. Луцьк : 2007. № 1-2., 242 с .
13. Головка О. М. Неологізми і процеси розвитку мови. *Нова Філологія. Збірник наукових праць*. Запоріжжя : ЗНУ, 2009. № 33. 207 с.
14. Данилюк Л. В. Структурно-семантические особенности словосочетаний древнеанглийского языка на примере предлогов *mid*, *bi*, *wið*: канд. дис. кандидата филологических наук. К. , 1977. 146 с.
15. Єнікєєва С. М. Формування та функціонування нових словотворчих елементів англійської мови: Дис. канд. філол. наук. Запоріжжя : 1999. 176 с.
16. Єнікєєва С. М. Скорочення слова як механізм формотворення та словотворення в сучасній англійській мові. Запоріжжя : 2006. №2. 11-14 с.
17. Єнікєєва С. М. Синергетика як методологія дослідження мови. *Нова Філологія. Збірник наукових праць*. Запоріжжя: ЗНУ 2009. № 33. 112 с
18. Жлуктенко Ю. А. Английские неологизмы. К. : Наукова думка, 1983. 172 с.
19. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя : Запорізький державний університет, 1998. 431 с.
20. Ільш Б. О. Історія англійської мови. К., 2005. 154 с.
21. Кобзар С. К. Основні тенденції словотвору сучасного американського варіанту англійської мови. 1999. 162 с.
22. Козьміна Н. А. Класифікація складних термінів в галузі інформатики та обчислювальної техніки, їх структурні та семантичні особливості. Х. : Константа, 2003. 185 с.
23. Крайняк Л.К. Композити з першим дієслівним компонентом н сучасній англійській мові: семантико-когнітивний аспект: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Київ, 2001. 19 с.

24. Кузнецова В. С. Лексикологія сучасної англійської мови. К., 1989. 134 с.
25. Мороховський О. М. Деякі питання теорії запозичень, 1984. № 1. С. 19–25.
26. Маркова О., Ковальська Н., Шматок Т. Відтворення семантичного багатства складних прикметників англійської мови засобами української мови. [Електр.ресурс]. – Спосіб доступу: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/22744/1/%D0%92%D1%96%D0%B4%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%81%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B1%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0_%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%85.PDF
27. Моїсеєва Ф.А. Контекстний аспект мовленнєвого акту оцінки. – Режим доступу до журн. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/21384/13-Moyisyeyeva.pdf?sequence=1>
28. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. Х. : Основа, 1993. 256 с.
29. Нешко С. І. Афіксальне вираження конотації в англійській мові. Харків : 2002. 25 с.
30. Омельченко Л. Ф. Продуктивные типы сложных слов в современном английском языке. К. , 1981. 144 с.
31. Омельченко Л. Ф. Английская композита: структура и семантика. К. , 1989. 41 с.
32. Поведа Т. В. Словотвірні моделі лексичних новоутворень. *Буковинський журнал*, 2010. 218 с.
33. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення. Монографія. Ужгород : 1999. 240 с.

34. Раєвська Н. М. Теоретична граматика сучасної англійської мови. К. , 1976. 141с.
35. Ребрий А. В. О причинах возникновения инноваций в языке. Х. , 1995. 384 с.
36. Соколова І. В. Моделі утворення комп'ютерних термінів та їх переклад українською [Електронний ресурс]: Вісник СумДУ. Суми, 2006. № 3 (87). С. 156-162. – Режим доступу до журн.: <http://www.visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2006/3/87Sokolova.pdf>
37. Соловйова Л. Ф. Вираження аксіологічних категорій в сучасній англійській мові (атрибути, предикативи і релятори оцінки): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Харків, 1997. 19 с.
38. Троненко Н. Г. Лексикализованные синтаксические структуры в синхронии и диахронии. К. , 1991. 19 с.
39. Aristotle. Theoretical linguistics. Cambridge : Cambridge University Press, 1972. 500 с.
40. Adams V. Introduction into English Word-Formation. L. , 1983. 231 с.
41. Marchand H. The Categories and Types of Present-day English Word-formation. Munchen : 1969. 256 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

42. Oscar Wilde. The Picture of Dorian Gray. M.: Progress Publ., 1993. 235 p.
43. John Steinbeck. Of mice and men. California : 1937. 112 p.
44. Yann Martel. Life of Pi. L.: 2001. 356 p.

ДОДАТОК А
СПИСОК СКЛАДНИХ СЛІВ
ЗІБРАНИХ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

saddle-bag
honey-sweet

flame-like

tussore-silk

jade-faced

full-length

hollyhock

eyebrow

anything

coal-black

forehead

something

sometimes

dragonfly

anybody

stock-broker

something

trade-name

everything

newspaper

gentleman

everybody

nowadays

anything

somebody

sometimes

anything

sometimes

oil-painting

woodland

landscape

anything

microscope

something

everything

something

everything

something

anything

anything

anything

something

something

background

bareheaded

something

school-boy

sunburnt

everything

sunlight

sometimes

something

something

life-long

door-way

anything

everything

everything

everything

something

something

heavy-lidded

painting-table

something

palette-knife

something

somewhere

something

outside

arm-chair

plaster-work

satinwood

hillside

sunlight

foothill

split-wedge

highway

footstep

anyway

lifeless

shapeless

sweat-band

blackboard

anyway

overhead

floodwater

anyway

somebody

bunkhouse

whitewashed

cast-iron

push-broom

stick-like

blacksmith

wristband

doorway

sometime

footstep

sheepdog

moth-eaten

sunshine

anyway

somebody

outside

wide-spaced

fingernail

doorway

washroom

craftsmen

everybody

half-blind (eyes)

horseshoe

somebody

sometime

forefinger

anybody

doorway

somebody

newspaper

anyway

bunkhouse

horseshoe

outside

sunshine

bunkhouse

sometime

forefinger

half-closed

leather-work (tool)

bunkhouse

single-barreled (shotgun)

pain-tightened

sometime

something

crestfallen

outside

horseshoe

outside

bunkhouse

horseshoe

everything

horseshoe

something

something

horseshoe

somebody

sometimes

sometimes

sideway

outside

horseshoe

outside

sometimes

outside

poolroom

everybody

bunkhouse

everybody

baseball

outside

sideway

everything

sideway

horseshoe

somebody

somebody

horseshoe

horseshoe

newspaper

poolroom

horseshoe

bookstore

baseball

soul -destroying

bright -eyed

backpacker

three-toed (sloth)

three-toed (sloth)

newspaper

double-major

demeanor-calm

two-toed sloth

sunset

three-toed (sloth)

three-toed (sloth)

everything

slothfulness

three-toed (sloth)

good-natured

sometimes

three-toed (sloth)

three-toed (sloth)

hard-working

nightmares

superabundant

lifetime

three-toed (sloth)

breaststroke

blue-green

birthday

workaday

something

everyone

everything

outside

outburst

nightmare

headache

bright - eyed

something

lovebird

sunrise

sunset

something

chessboard

something

something

landholder

wildlife

everyone

something

something

footstep

fearsome

blackboard

underline

sometimes

underline

choirmaster

anything

blackboard

forehead

something

something

classroom

everything

everything

something

sometimes

someone

something